

BUITEN

22^E JAARGANG N°. 15.

ZATERDAG 14 APRIL 1928.

MODERNE BOEDDHISTISCHE PAGODE IN CAMBODJA, FRANSCH INDO CHINA.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

MODERNE BOEDDHISTISCHE PAGODE IN CAMBODJA, FRANSCH INDO CHINA (ILLUSTRATIE)	BLZ. 169
DE STRAAT VAN DE FLUITSPEELSTER, DOOR H. DE VERE STACPOOLE (15)	BLZ. 170
DE KATHEDRAAL TE SEVILLA (GEÏLLUSTREERD), DOOR F. C. TIESKENS	BLZ. 172—174
OM DEN BROEDTIJD, DOOR W.	BLZ. 174
HUIZE „WEILUST” TE HEUSDENHOUT BIJ BREDA (GEÏLL.), DOOR J. P. W. A. SMIT	BLZ. 175
MENUET EN CHARLESTON, DOOR TOON RUYGROK	BLZ. 176
VREEMDE MUZIEKINSTRUMENTEN (GEÏLLUSTREERD), DOOR MAARTEN DIJK	BLZ. 176—179
RENATA DI FRANCIA. NAAR HET POOLSCHE, DOOR KAZIMIERZ CHŁĘDOWSKI (II)	BLZ. 179
STADSGEZICHT. NAAR EEN SCHILDERIJ VAN CORNELIS SPRINGER (ILLUSTRATIE)	BLZ. 180

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

De Straat van de Fluitspeelster

15) DOOR H. DE VERE STACPOOLE.

DERDE HOOFDSTUK.

DE MAALTIJD.

AN beide kanten van de deur stonden slaven die myrtenkransen droegen; en terwijl de gasten binnentraden, liep de fluitspeelster, een beeldschoon meisje met donkere oogen, het vertrek uit, nog steeds met de dubbelfluit aan haar lippen, terwijl haar oogen gevestigd bleven op de gasten, tot zij verdween door een uitgang links, zoodat de zwakke naklank van de fluit en de geur harer kleederen nog hun betoovering wierpen over de rozen en de glinsterende tafelversiering.

De muurschilderingen in het vertrek stelden geboomte voor met loerende fauns, Pan met zijn fluit aan den mond en de droomen der Dryaden¹⁾. Langs de wand stonden lampen; aan beide zijden der twee toegangen zilveren en bronzen lampen, terwijl van de zoldering een groote lamp van gedreven metaal hing, die in een bak van gekleurd kristal geurige olie brandde.

Te dien tijde schreef een modegril voor, dat er een enkele tafel moest staan, waarlangs allen zich konden nederleggen, in plaats van de gebruikelijke methode om zijn gasten twee aan twee aan afzonderlijke tafeltjes te laten neerzitten. Diomedes' nieuwste verkwisting, een tafel van thinhout²⁾, heel laag en zoo prachtig gepolijst, dat men zijn beeld er in weerkaatst zag bijna zoo goed als in een spiegel, stond in het midden van de kamer; aan beide zijden waren de rustbanken voor de gasten geplaatst, geheel bedekt met blauwe kussens, geborduurd met waterjuffers in zilver- en gouddraad.

De tafel zag er prachtig uit met haar bloemen en vruchten in schotels van kristal en zilver; de vloer was bestrooid met rozeblaadjes.

Alles was precies zooals het hoorde, precies zooals de mode voorschreef, met iets aparts, een niet te omschrijven charme, die niettemin alles beheerschte, alsof de geest van den heer

1) boschnimfen. 2) een soort van welriekend hout.

des huizes het kristal extra deed glinsteren, de fraai geschikte bloemen zwaarder deed geuren, de kleuren in de vruchtenpyramides feller deed laaien.

Zoo was het inderdaad. De gastmalen van Diomedes waren onvergelykelyk, kunstwerken, individueel en de wanhoop van imitators als Pasion.

Toen de gasten binnentraden, kwamen slaven door de deur waardoor de fluitspeelster verdwenen was, die ieder een kom droegen, een handdoek met rooden rand en een kan met geparfumeerd water.

Moschion, verbaasd door de elegantie, en bekoord door de charme van zijn omgeving, overtuigd dat hij een maaltijd zou genieten, den goden waardig, en opgetogen bij de gedachte dat hij als een man van beteekenis werd beschouwd door die hooggeplaatste Atheners, nam zijn zetel in op de rustbank die hem werd aangewezen en stak zijn groote voeten een slaaf toe, die hem van zijn sandalen ontdeed, zijn voeten baadde in reukwater en ze droogde met den verwarmden handdoek.

Toen nam hij plaats op den ligstoel, op zijn linkerszijde leunend evenals de anderen, waarna een andere slaaf, die eveneens een kom, een kan en een handdoek droeg, zijn handen baadde en droogde.

De avond was warm en Diomedes ontdeed zich door een schouderbeweging van zijn bovenkleed; de anderen, behalve Moschion, volgden zijn voorbeeld en, tot het midden naakt, leunden zij op hun ellebogen, terwijl het eerste gerecht, bestaande uit aal in wijnsaus gestoofd en met groene kruiden gegarneerd, werd opgediend.

Er waren geen messen en vorken; een stuk zacht brood, dat bij iederen gast lag, diende zoowel voor eten als servet; en Nicias zag, dat, nadat het eerste gerecht werd weggenomen, Moschion stilletjes zijn vingers afveegde aan de kussens die naast hem lagen; hij had zijn servet opgegeten.

Gekookte krabben in mosterdsaus deden den schilder uit Elis andere fouten begaan, tot groot vermaak der gasten en tot marteling van Diomedes. Hij praatte hard, bromde als hij at en — wat wel het ergste was — wendde zich tot Niceratus en dwong hem tot een tweegesprek — misdadig slechte manieren in een maatschappij die tot regel had gesteld dat tafelgesprekken algemeen moesten zijn.

„In Elis”, zei Moschion, „kennen wij zeventien verschillende manieren om krabben toe te bereiden; met wijnsaus, met honig, met honig en thym, gewoon gebakken met olie en peper, met kruiden waarbij er acht soorten zijn, naarmate van de kruiden die men gebruikt; met korianderzaad, met melk. Hoeveel is dat? Laat ik eens zien — Waar was ik?”

„U hebt, geloof ik, vergeten, dat u in Athene bent”, zei Nicias.

„Geroosterd op heete stenen”, vervolgde de enthousiast, die niets bemerkte van dien spot, „gewoon gekookt en alleen met zout gegeten, gestoofd met fijn gesneden tonijn. Dat is de zeventiende manier. Maar er is nog een achttiende —”

„Ik dacht, dat u zei, dat er maar zeventien waren”.

„Dat weet ik, maar dat is een geheim, alleen bekend aan mij en aan mijn kok”.

„O, hij moet een groot artist zijn, als ge uw geheimen met hem deelt”.

„Dat is hij ook”.

Op dat oogenblik werd de deur van de eetzaal door een slaaf geopend en verscheen een ongenooide gast. Een man wiens zwart haar klaarblykelyk door kunstmiddelen zoo zwart was gemaakt, uit wiens gezicht merkwaardigerwijze zoowel jeugd als ouderdom sprak, wiens oogen schitterend en rusteloos waren en wiens optreden zoo zelfbewust was, dat het bijna op onverschilligheid leek, stond in de deur.

„Wie is dat?” vroeg Moschion Niceratus fluisterend. „Ik heb hem in de Agora gezien, door een kring van menschen omringd”.

„Weet u zijn naam niet? Hoe lang bent u dan wel al in Athene?”

„Eerst drie dagen”.

„O, dan begrijp ik 't. Dat is Socrates!”

„Socrates! De beroemde Socrates! De man die de menschen ondervraagt?”

„Hijzelf”.

Nicias had inmiddels met Diomedes en den nieuwen gast een gesprek aangeknoopt, zoodat niemand iets van dit gefluisterde gesprek had gehoord. Maar de vreemde zag met die oogen, aan welke niets ontging, het tête-à-tête tusschen den schilder en Niceratus, en verbaasde zich erover. Even later

ving hij een blik op van Niceratus, maar begreep er de betekenis niet van.

„Ik moet oppassen dat hij mij niet gaat ondervragen”, zie Moschion grinnikend, terwijl hij een patrijzenrug verorberde en, bij geluk, zijn vingers afveegde aan een nieuw stuk brood, dat hem gebracht was.

„Dat moet u, anders haalt hij die achttiende manier om krabben te bereiden nog uit u; en als hij u toespreekt, noem hem dan niet bij zijn naam; hij heeft er bijna net zoo een hekel aan bij zijn naam genoemd te worden, als hij een hekel heeft aan Aristophanes, den tooneelschrijver”.

„Men kan hem toch dadelijk aanzien, dat hij een groot wijsgeer is. Ik zou zijn portret wel willen schilderen”.

„Dat zou u tot roem en fortuin brengen. Zorg dat gij bij hem in de gunst komt”.

„Hoe kan ik dat doen?”

„Door als gij er kans toe ziet, op de werken van Aristophanes te schimpen”.

„Ik ken ze heel goed. Alvorens naar Athene te komen heb ik „*De Wolken*” gelezen, waarin die Aristophanes den spot met hem drijft”.

„Verbaas u niet, als u hoort, dat een van ons hem Aristophanes noemt. Zoo noemen de menschen hem wel eens uit de grap. Dat is zoo'n aardigheidje van ons, Atheners”.

Moschion was een te slimme vent om dadelijk een gesprek aan te knopen met den wijsgeer, dien hij wilde schilderen. Socrates had in Elis een groote reputatie; hem te schilderen zou een heele eer zijn.

Hij begon zich op den voorgrond te dringen en richtte zich, bij het gebraden geitevleesch dat nu opgediend werd, direct tot Diomedes.

„Men kan wel zien, dat uw kok zijn vak verstaat”, zei Moschion. „Dit geitevleesch is heerlijk. Maar vertelt u mij eens, hebt u ooit jong geitevleesch gegeten, zooals ik het u zal beschrijven? Eerst neemt men het heele geitje en haalt er de beenderen uit; dan legt men het een dag in een mengsel van honig en zout, wascht het grondig in wijn, vult het met amber, peper, specerijen, de ruggen van leeuweriken, kwartels en andere vogeltjes, zijn eigen lever goed fijn gehakt en een takje thijm; dan wordt het in perkament genaaid, flink geölied en gebakken”.

Diomedes lachte. Die ordinaire kerel bedierf zijn dinertje; niettemin toonde hij zich niet in 't minst verstoord, maar complimenteerde hij den schilder om zijn gastronomische kennis en trachtte het gesprek op een ander onderwerp te brengen.

„Is die vent een kok?” vroeg de vreemde Nicias.

„Neen, een zonderling. Let goed op hem”.

De maaltijd liep ten einde en Moschion, die voller gestopt was dan zijn hypothetisch geitje, leunde lui op zijn arm, terwijl de slaven den vloer veegden. Als kleine, afzonderlijke tafeltjes in de mode waren geweest, zouden die nu zijn weggenomen en andere tafeltjes, beladen met het dessert, zijn binnen gebracht. Dien avond werden echter alleen de kruimels weggeveegd; bij de schalen met fruit, die al op de tafels stonden, werden de schotels met kaas en zout en gezouten amandelen gevoegd; slaven liepen rond met water om de handen der gasten te wasschen; en de fluitspeelster met nog drie meisjes, verscheen weer.

Er werd gezongen bij de zachte, aandoenlijke begeleiding der fluiten en de meisjes verdwenen weer; een wijnoffer werd geplengd op de gezondheid der gasten en een slaaf verscheen, die een groote, fraai gevormde bowl droeg, welke hij aan het eene einde der tafel plaatste, aan den kant van de deur, waardoor de fluitspeelsters vertrokken waren.

Dit was de schaal waarin de wijn en het water van het symposium ¹⁾ gemengd zouden worden.

VIERDE HOOFDSTUK.

HET SYMPOSIUM.

Na den drager van het mengvat kwam een andere slaaf, die een groote kruik met water en een kleine met Chian wijn droeg.

Men kon onmogelijk de koppige Grieksche wijnen puur drinken. Een mengsel van half wijn en half water vond men al sterk; maar op een symposium werd de sterkte van het mengsel en de hoeveelheid die gedronken werd geheel bepaald door den Voorzitter, dien de gasten zelf hadden gekozen.

Terwijl een half dozijn slaven, die guirlandes van myrthen droegen, binnentraden en deze om de hoofden der gasten wonden, wendde Diomedes, in sierlijke houding op zijn zijde liggend, zijn oogen af van den slaaf, die bij de mengschaal stond met de wijnkruik in de eene hand, de waterkruik in de andere.

Diomedes, als gastheer, stelde voor tot de verkiezing over te gaan en noodigde Pasion uit het eerst zijn stem uit te brengen.

„Moschion”, zei de booze geest van Diomedes met een knipoogje; „hij die zoo goed kleuren weet te mengen, moet voorzitten bij het mengen van onzen wijn”.

Diomedes' blik rustte op Nicias.

„Laat Elis beslissen”.

Diomedes wendde zich tot den nieuwen gast.

„Moschion” zei deze met een kort lachje. „Hij heeft ons volgepropt met zijn geitje, laat hij ook onzen dorst lesschen”.

„En gij?” zei Diomedes, zich tot Niceratus wendend.

„Ik ben er voor”, zei deze, weinig vermoedend welk een zuiper hij op het gezelschap losliet.

De verrukte schilder, opgeblazen van trots, keek om zich heen, glimlachte, sperde zijn behaarde neusgaten wijd open en wendde zich tot Diomedes.

„De sterkte?” zei Diomedes.

„Wel”, zei de man uit Elis, „ik heb in mijn tijd wel eens de wet overschreden en mijn wijn zuiver en onvermengd gedronken, maar ik onderwerp mij aan het gebruik en schrijf twee derden wijn en een derde water voor; dat is tenminste geen kikkerdrank”.

Op dit bevel van den President begon een slaaf den wijn en het water te mengen, terwijl andere slaven de groote, platte drinkschalen vulden. Moschion's vulgariteit, die bleek uit de sterkte van zijn drank, maakte Diomedes' afkeer van den man volkomen, maar hij liet niets van zijn gevoelens blijken, zelfs niet toen de dikke kerel in één teug zijn kroes half leeg dronk. Want de President van het symposium schreef niet slechts de sterkte van den drank voor, maar ook de hoeveelheid, die gedronken moest worden.

„Er wordt nog al stevig gedronken in Elis?” vroeg Nicias, zijn voorbeeld volgend.

„Om de waarheid te zeggen, wij zijn erge drinkebroers, ofschoon het ons niet hindert, tenminste de lui niet waar ik mee omga — en wat eten betreft —”.

„Daar moogt ge trotsch op zijn”, viel Niceratus hem in de rede — „u eet als Hercules”.

Moschion dronk de tweede helft van zijn schaal leeg en lachte tevreden, daar hij dit twijfelachtig compliment voor goede munt opnam. De vreemdeling, die bijna niet sprak, ging geheel op in de studie van dit nieuwe type; wat de rest van het gezelschap betrof, Moschion had hun vermogen om een gesprek te voeren verdoofd, zooals een ui iemand belet viooltjes-geur te ruiken, maar ze begonnen schik in hem te krijgen, en naarmate de eene beker op den andere volgde, daalde de nevel van de dronkenschap over die koele en kritische geesten, begon ieder over zijn eigen onderwerpen te praten en zijn eigen stokpaardjes te berijden, hield het gesprek op algemeen te zijn, werden de voorschriften der beschaafde samenleving veronachtzaamd en vormden zich groepjes van twee, waarbij Nicias zich voortdurend met Moschion bezig hield, Niceratus en Pasion heel ongegeneerd babbelden over de dronkemansgewoonten van een hooggeplaatste Atheensche dame; terwijl de vreemde, met één oog Moschion bespiedend, Diomedes verveelde met een nauwkeurige opsomming van zijn huishoudelijke uitgaven en met klachten over de onbetaalbare prijzen van groenten, visch en vleesch.

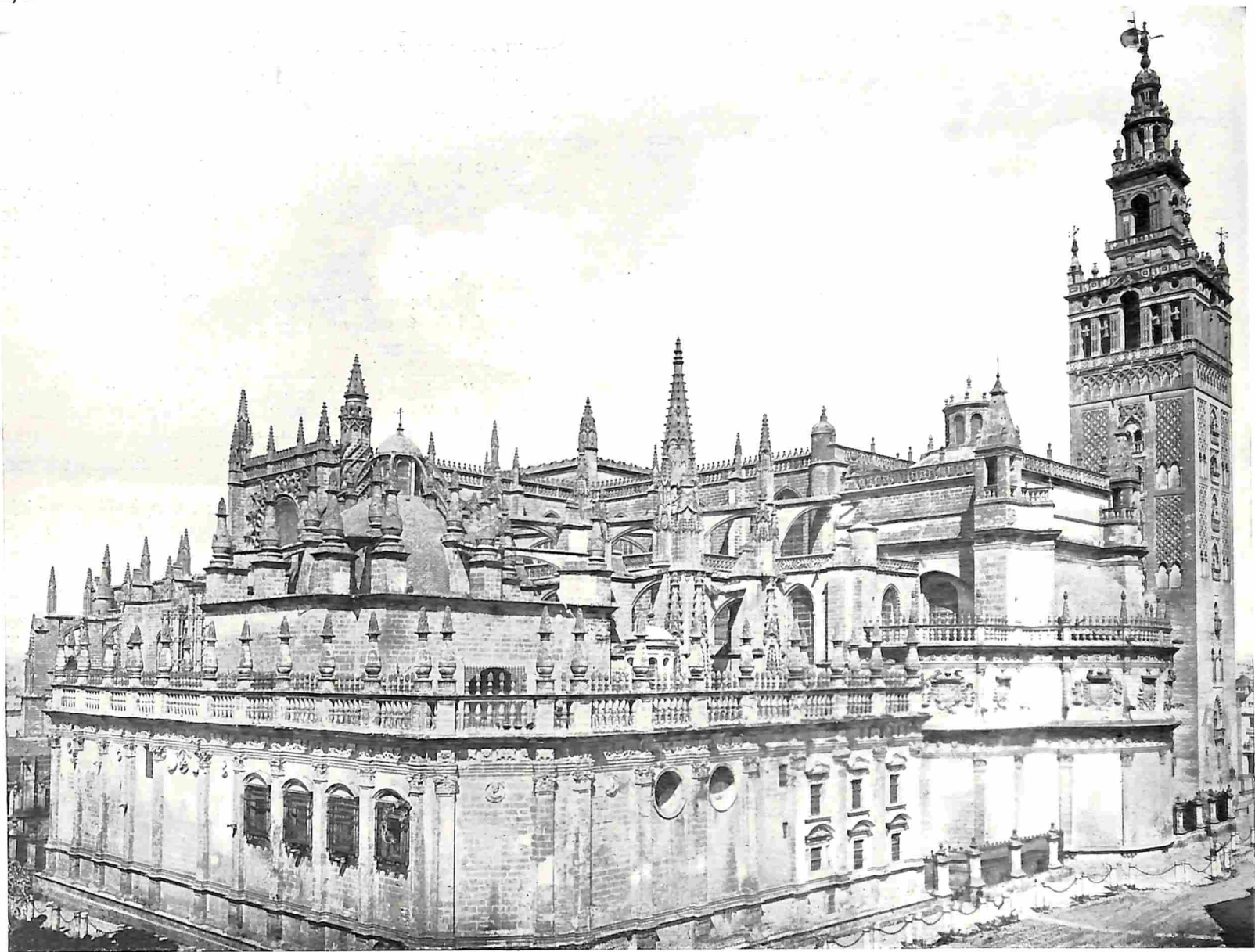
Diomedes was licht beneveld, doordat de sterke drank, door Moschion voorgeschreven, zijn werking deed gevoelen; hij hoorde het gebabbel van den man, die tot hem sprak en antwoordde hem, maar zijn geest was ver weg.

En nog steeds liepen de slaven rond, mooi, in 't wit gekleed, koel als de sneeuw, wier witte vlokken nog aan de nieuwe wijnkruik kleefden, die zoo juist was binnen gebracht om de mengschaal opnieuw te vullen; zacht als schaduwen van gast naar gast gaande om de bekere te vullen.

Fluitspeelsters verschenen en speelden zonder dat men er op lette, bijna zonder dat men ze zag, stemmen verhieven zich luider dan betamelijk was en men hoorde gelach, dat hard en ruw klonk. De grofheid van Moschion beheerschte als een grove geest het gezelschap.

(Wordt vervolgd).

1) eigenlijk: drinkgelag; hier de drank zelf.

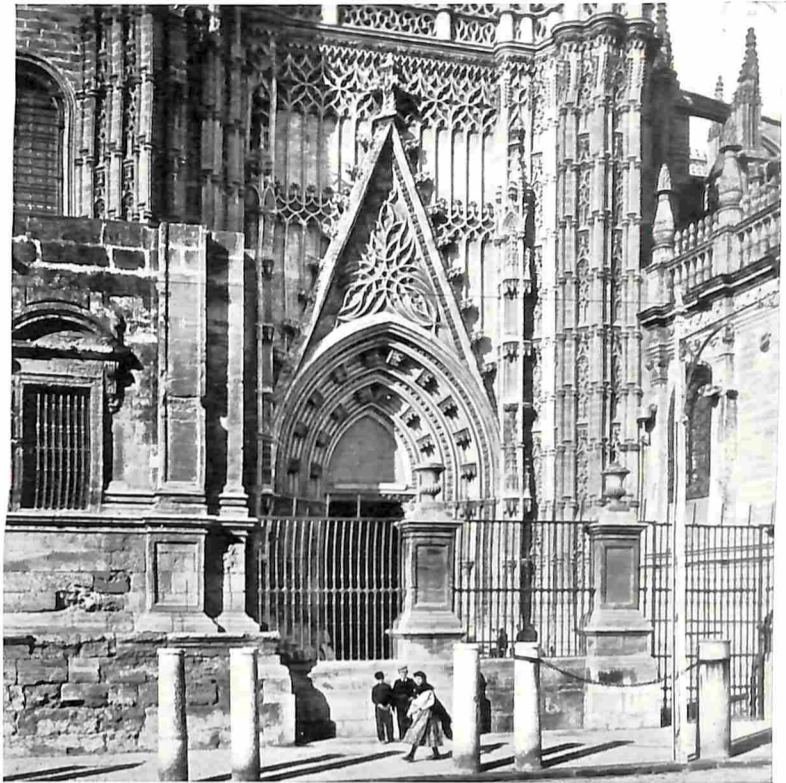
DE KATHEDRAAL TE SEVILLA, GEZIEN VAN HET NOORDOOSTEN.

DE KATHEDRAAL TE SEVILLA.

WIE Spanje zegt, zegt Andalusië; wie Andalusië zegt, zegt Sevilla; wie Sevilla zegt, zegt: de Kathedraal — zou men, met een variatie op een bekend woord, kunnen beweren. ☒ Inderdaad is Andalusië de landstreek, waar de Spaansche cultuur, gevoed door een reeks oude beschavingen, het sterkst en oorspronkelijkst leeft, waar duizend schoone monumenten herinneringen aan een grootsch verleden oproepen en waar oude zeden en gebruiken, ten deele althans, dapper stand hebben gehouden tegen eens vloedgolf overweldigd heeft. In de oude prachtige Andaluische steden, in Granada, in Cordoba, in Sevilla ontmoet men nog slag op slag donkere slanke vrouwen, die de hooge kam fier in den blauw-zwarten, met een roos gesierden haardos dragen en wier kanten mantillas lichtig om slanke schouders wapperen, op den adem van den zoelen wind, die door de vruchtbare lachende vallei van de Guadalquivir aangevaren komt. Dààr, in Andalusië, wemelt het nog van sombrero's, in wier schaduw gebronsde mannegezichten schuil gaan; daar wordt in de ruime vroolijke koffiehuisen de onvervalschte „manzanilla" geschonken, daar tracht een donkerrooige zigeunerin, een „gitana", zich van uw hand meester te maken om u van uw toekomst op de hoogte te stellen. ☒ In Andalusië leeft het romantische Spanje, zooals het zaken-Spanje in Barcelona en het politieke-Spanje in Madrid. Wie er voor 't eerst komt meent overal Don José's en Carmencita's te zien, en zooveel zang en muziek is er rond hem, dat de opera-stemming, waarin hij te verkeeren komt, hem bijna noopt naar de kroeg van Lilas Pastia te vragen. ☒ En dan doet hij Andalusië en zijn steden toch onrecht. Want het architectonisch belang dezer Zuid-Iberische stadjes gaat ver uit boven dat van het modernste Carmendecor. En Granada, en Cordoba, en Sevilla kunnen bogen

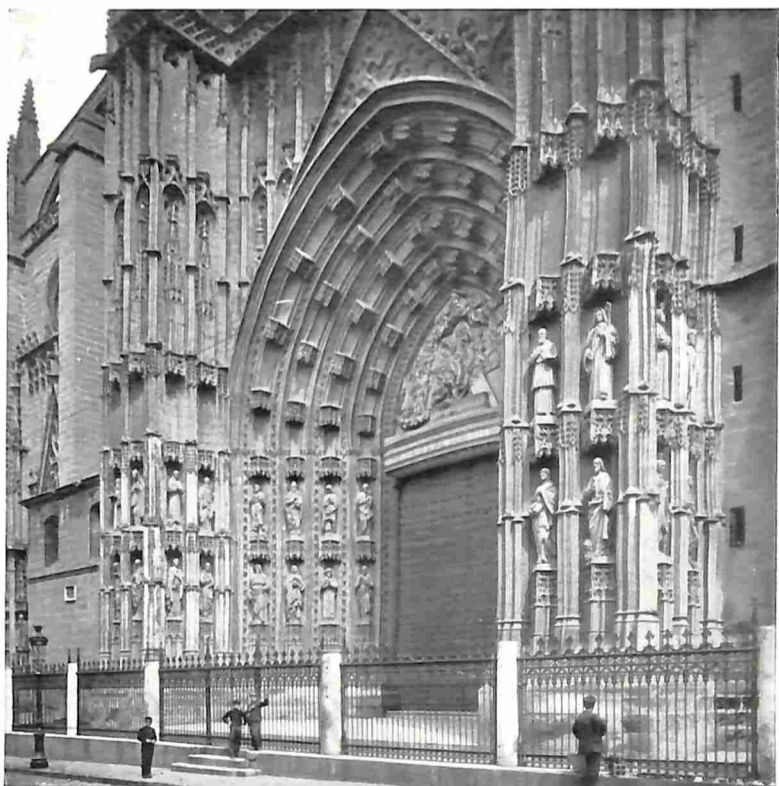
op een reeks bouwwerken, die alléén in Italië evenwaardige weërge vinden. ☒ Sevilla telt er dozijnen, die juweeltjes zijn, maar de Kathedraal, die de „parel van Andalusië" rijk is, stelt de andere — het Alcazar wellicht uitgenomen — toch in de schaduw. Het geweldige bouwwerk, geheel omgeven door de huizen der binnenstad als het is, stelt wie Burgos en Toledo zagen, op den eersten blik wellicht wat teleur, maar die teleurstelling verdwijnt als men onder de bekoring raakt van de détails. Trouwens, al kan men zich moeilijk zóó opstellen, dat deze trotsche dom als een vrijstaand geheel in het gezichtsveld treft, het is toch wel mogelijk hem van één zijde met onbelemmerd uitzicht te naderen, en wel van den kant van de „patio de los naranjos" — den sinaasappelhof. ☒ De Puerta del Perdón geeft tot dien end, beplant met sinaasappelboomen, waaraan diep in den winter de gouden vruchten bengelen, toegang. Deze poort, van Arabischen oorsprong, heeft een ornamentiek, die uit de 16e eeuw stamt en bestaat uit statuetten van de apostelen Petrus en Paulus, met een basrelief, voorstellende de verjaging der wisselaars uit den tempel. De bronzen platen met inscripties, die op de vleugels der deur zijn aangebracht, zijn daarentegen weër Arabisch werk, vermoedelijk uit de 12e eeuw. ☒ De sinaasappelhof, de hof van de oude moskee, wordt thans aan de Zuidzijde door de Kathedraal begrensd, aan den Oostkant door het gebouw, waarin de Colombijnsche bibliotheek is ondergebracht, in het Westen door de Sagrario, een parochiaal kerkje uit de 17e eeuw zonder veel architectonische waarde, maar waar men, in een onderaards gewelf, de graven van de aartsbisschoppen van Sevilla vindt. ☒ De Colombijnsche bibliotheek is zeer merkwaardig. Zij dankt haar bestaan aan een legaat van Fernand Columbus, zoon van Christoffel Columbus, en men vindt er talrijke herinneringen aan den befaamden ontdekkingsreiziger, o.m. vele

notities en aantekeningen van diens hand, geschreven zoowel vóór als na de ontdekking van het Nieuwe Werelddeel. Een collectie van 40.000 boeken en handschriften is saâmgebracht in een galerij en twee zalen, gesierd met de portretten van beroemde mannen en van Sevilla's aartsbisschoppen. Bijzondere aandacht verdienen een zeer ouden fraaijen Bijbel van Alphons den Wijze en eenige misboeken, die eens aan kardinalen toebehoorden. ☞ In het centrum van den sinaasappelhof bevindt zich een fontein, waarvan het bekken, naar men meent, uit de lang-vervlogen eeuwen van de heerschappij der Visigothen stamt. Hoe dit zij — wie nu den hof betreedt, krijgt gelegenheid tot de aanschouwing van schilderachtige tafereeltjes, als de Spaansche vrouwtjes uit den omtrek, in kleurige kleedij, met haar emmers om de bron en zijn antiek bekken verzameld zijn en in rad Zuid-Spaansch, dat met een groot aantal Moorsche termen is doorspekt, elkaar onderhouden over gebeurtenissen, waarin de Visigothen zeker geen hoofdrol spelen. ☞ In den Zuid-Oosthoek van den sinaasappelhof verheft zich, breed en massief, 97 meter hoog, „het wonder van Sevilla”, de Giralda, toren van de Kathedraal. Een merkwaardige toren! Het meest merkwaardige is, dat deze reusachtige minaret van de vroegere moskee, geen trappen heeft. De toren is vierkant en elke zijde meet ruim 13½ meter. In baksteen opgetrokken, hebben zijn muren een dikte van 2½ meter. Desondanks is het er binnen niet donker; de dikke muren zijn op regelmatige afstanden doorboord met sierlijke eenvoudige vensteropeningen, voorzien van Arabische kapiteelen en versierd met arabesken in baksteen. ☞ Het interieur is — als gezegd — trappenloos. Men stijgt op langs een flauw-hellend klinkerpad, zóó breed, dat twee ruiters, naast elkaar, er gemakkelijk plaats vinden; langs dat pad, dat in de torenhoeken 28 portalen formeert, klimt men naar een 70 meter hoog gelegen platform, vanwaar men een wondermooi uitzicht over de Sevillaansche huizenzee heeft, alzijds gevat in den greep van het Andalusisch groen, terwijl de bergen flauw-wegnevelen in een blauw-violetten horizon. ☞ Boven dit platform heft zich een klokketoren van vijf verdiepingen, waarvan de laagste, waarop in kolossale letters te lezen staat: „Fortissima turris nomen Domini”, twintig klokken heeft, en dáárboven een bronzen standbeeld, het Geloof voorstellend. Dit standbeeld, een werk van Morel uit 1568, is vier meter hoog en weegt 1288 kilogram. Niettemin draait het om zijn as bij den geringsten wind; men noemt het: „el Giraldillo” — het Spaansche werkwoord girar beteekent draaien, van welk werkwoord ook de naam van het geheele monument af te leiden is. ☞ Door de sinaasappelpoort betreden wij dan de eigenlijke Kathedraal. Het is er vrij donker, zooals in de meeste Spaansche kerken, maar als onze oogen aan de halve duisternis zijn gewend, voelen wij ons getroffen door de harmonie der schoone lijnen en de pracht van de kapellen, die ons allerwege omgeven. ☞ Met den bouw van de Kathedraal werd in 1402, op dezelfde plaats waar in de 12e eeuw nog een Moorsche moskee stond, een aanvang gemaakt. De kerkelijke overheid wilde, volgens het befaamde woord, dat „geen andere kerk van deze de gelijke zou kunnen zijn”, en dies riep men de bekwaamste architecten, de beroemdste beeldhouwers, de vermaardste ornamentisten samen. Een wonderwerk wilde men tot stand brengen. De bouwmeester, die de eerste plannen ontwierp, is evenwel onbekend gebleven. Daarna volgen een lange reeks architecten, Isambret, Carlin, Juan Normand, en anderen, die geheel hun leven aan den bouw wijdden. ☞ In 1511, na ruim een eeuw bouwen, stortte de koepel in, maar niets vermocht den ijver der bouwers te blusschen. Juan Gil de Hontanon construeerde een nieuwen koepel en sindsdien is het bouwwerk intact gebleven, tot in 1888 een aardbeving het middengedeelte verwoestte. De restauratie daarvan is eerst enkele jaren geleden geëindigd. ☞ De kerk is gebouwd op basis van een rechthoek, waaruit duidelijk de nawerking van Moorsche invloeden blijkt. Zij is 130 meter lang en 76 meter breed. Het middenschip is 16 meter breed en 40 meter hoog; de zijbeuken 11 meter breed en 26 meter hoog, maar ook deze brengen bij den beschouwer, wellicht door de spaarzaamheid, waarmede het licht toevloeit, een grandioos ruimte-effect teweeg. 39 kapellen zijn in het rond gebouwd; kleurig en mysterieus valt zon, de felle Spaansche zon, door het veeltintige glas-in-lood in deze stille ruimten. ☞ Het centrum van den dom wordt ingenomen door het koor en de Capilla Mayor — de hoofdkapel. Het is onmogelijk de verwonderlijke rijkdom dezer kapel met enkele woorden te beschrijven. Het

DE KATHEDRAAL TE SEVILLA. HET PORTAAL SAN CHRISTOBAL.

beeldhouwwerk is meesterlijke Gothische arbeid van den Vlaming Dancart, de zilveren tabernakel van Alfaro voortreffelijke kunst en bij de 45 schilderijen, die de wanden sieren en bijbelsche tafreelen tot onderwerp hebben, zijn er talrijke, die in geen museum zouden misstaan. Het koor heeft een zeer bijzonder hek, fijn kunstsmeedwerk uit de 16e eeuw. ☞ Achter de Capilla Mayor verheft zich de koninklijke kapel. In deze kapel, een renaissance-kapel, bevinden zich de graftomben van Alphons den Wijze en van koningin Beatrix, zijn moeder, de vrouw van St. Ferdinand, wiens lichaam daar rust, door een koninklijken mantel bedekt. Viermaal per jaar is den geloovigen toegestaan de overblijfselen van den koning te zien; de troepen van het garnizoen wonen dan de mis bij en defileren langs het stoffelijk overschot. ☞ In de Sala Capitular wordt de aandacht getrokken door bas-reliefs, door Sevillaansche kunstenaars gebeeldhouwd en een Murillo, de Onbevleete Ontvangenis voorstellend. ☞ In de Sacristie treft men een geheele reeks kunstwerken. Ik noem slechts een Afneming van het kruis van Pedro de Campana (de Kem-

DE KATHEDRAAL TE SEVILLA. DE HOOFDINGANG.

penaers), een custodia van Juan de Arfé, bemerkenswaardig door den rijkdom der Renaissance-ornamentiek, een bronzen kandelaar van Morel, bijna 7 meter hoog, die vijftien kaarsen draagt voor de plechtigheden van de Heilige Week — Sevilla's befaamd kerkelijk feest —, en die gekroond wordt door een driehoek, die vijftien figuurtjes telt, voorstellende Jezus, zijn apostelen en discipelen. De groote kasten bevatten meer dan 200 kazuifels, waarvan het borduurwerk vaak uiterst kunstig is en in elk geval van de vervaardigsters een ontzaglijk geduld heeft gevergd. In 't vertrekje waar de kostbare miskelken worden bewaard — de Sacristia de los Calices —, bevindt zich Montanes' meesterwerk, een gebeeldhouwde Christus aan het kruis, en doeken van Goyax, Murillo, Quinten Metsys e.a. Indien er slechts dit ware in Sevilla dan zou een tocht naar deze stad ondernomen, nog de moeite loonen. ☞ Het gaat niet aan de kapellen stuk voor stuk te behandelen. In elk der 39 vindt men opnieuw iets te bewonderen. Hier is het een rijkversierde graftombe, daar een albasten of marmeren beeld, elders een Murillo of een Jordaens, weer elders een fresco, waaraan zich een min of meer beroemde naam knoopt. De rijkdom dezer kerk is overweldigend; de schatten, die hier saamgebracht zijn gaan iedere schatting te buiten; wie haar bezoekt zwelgt in schoonheid van elken aard. Zoo geeft Sevilla's kathedraal binnen wat buiten nog niet duidelijk bleek: den indruk, dat „geen enkel bedehuis ter wereld dit evenaart”. ☞ Maar Sevilla heeft meer dan een kathedraal, mēer dan Christelijke kunst allēn. Daar is ook Moorsche kunst — het Alcazar. Maar daarover in het volgend nummer. F. C. TIESKENS.

Om den broedtijd.

MEN mag zoomin alle trekvogels als alle menschen over denzelfden kam scheren. Zoo waren er in zeker jaar een aantal zwaluwen, die in den herfst onze streken niet verlieten, maar er den winter over bleven. In de maanden Augustus en September was het buitengewoon slecht weer geweest, waardoor het tweede broedsel zeer ten achter was geraakt. Toen het gros der zwaluwen zich voor de afreis gereed maakte, was dit broedsel niet sterk genoeg voor den verren tocht. De vaders en moeders, mitsgaders de oudere broers en zusjes vertrokken en lieten de jongeren achter. Omdat een trekkende zwaluwenschare zich steeds door ouderen laat leiden, hadden deze jongeren, nadat zij krachtig genoeg geworden waren, geen gidsen. Besluiteloos vlogen ze wat heen en weer, tot ze van den nood een deugd maakten en de reis geheel opgaven. ☞ Daar staat tegenover, dat niet alle in den herfst vertrokken trekkers het eerstvolgende voorjaar weer terugkeerden. Men heeft kunnen vaststellen, dat een aantal ooievaars in hun Afrikaansche winterkwartieren ook den volgenden zomer en den tweeden winter bleven „rondboemelen”. Dat waren dan gewoonlijk jonge dieren, nog niet geslachtsrijp genoeg en dus niet tot broeden in staat. — ☞ Komen de trekvogels uit hun winterresidentie langs dezelfde wegen terug, die ze voor de heenreis gebruikten? Dat is volstrekt niet altijd het geval. Vele van hen vliegen op hun terugreis langs de westkust van Afrika en over de Straat van Gibraltar; maar in plaats van dan langs de Spaansche kust verder noordwaarts te trekken, de route, die ze toch bij de heenreis gevolgd hebben, slaan ze nu oostwaarts af en vliegen over de wijde Middellandsche zee op Italië af en dan eerst naar het noorden. Want in het voorjaar waaien uit het nog vrij koude binnenland van Spanje vaak noordelijke en noordwestelijke winden, die voor dezen trek hinderlijk zijn. Boven de Middellandsche zee en vooral aan de westkust van Italië en boven de Adriatische zee ligt dan te dien tijde

meestal de warme voorzijde van een depressie en heerschen er zuidelijke en zuidoostelijke winden, die den trek begunstigen. ☞ Dat er overigens trekvogels zijn, die krampachtig aan de eenmaal gevolgde wegen, zoowel voor den voorjaars- als voor den herfsttocht, vasthouden, ziet men aan den witten kwikstaart. Den winter brengt deze vogel in midden-Afrika door; 's zomers is hij over geheel Azië en Europa verspreid, tot in Groenland toe. De lentetrek der Groenlandsche indiduen gaat over het vasteland van Europa, over Engeland, de Far-oër en IJsland. Hoewel deze kwikstaart nu in den herfst een veel korteren en meer gemakkelijken weg naar een even geschikt winterverblijf zou kunnen kiezen, nl. naar het vasteland van Amerika, keert hij toch standvastig over zijn voorjaarsbaan naar Afrika terug. Gelijksoortig is het gedrag van een Poolschen en een arctischen leeuwerik, die beide op eilanden van den Maleischen archipel overwinteren en hun broedplaatsen niet alleen in Siberië, doch ook in Oost-Europa hebben. Zonder uitzondering volbrengen de dieren, die zich ver naar het westen verbreed hebben, in het najaar de kolossale reis naar genoemden archipel, ofschoon Afrika veel gemakkelijker bereikbaar en naar onze meening even geschikt zou zijn. ☞ Zoeken de trekvogels in de lente het oude nest of dat hunner ouders weer op, om daarin te broeden? De beant-

woording dezer vraag is tamelijk lastig, omdat er aan het vangen der volwassen vogels, teneinde den ring, het geslacht, den ouderdom, enz., te onderzoeken, veel bezwaren zijn verbonden. Het waren vooral ooievaars, waarover dit onderzoek zich heeft uitgestrekt. Al zijn de uitkomsten om de genoemde reden nog wat vaag, toch laat zich het volgende zeggen. Is het al niet met volkomen zekerheid uit te maken, of de ooievaar zijn oud nest weer opnieuw betreft, vast staat toch wel, dat hij meestal in de omgeving daarvan terugkeert. Meestal, maar niet immer. Men heeft er in het voorjaar ook aangetroffen op afstanden van 300 tot 700 K.M. van hun oude verblijf — of hun geboorteplaats. Dit waren echter alle jonge dieren, die nog niet tot broeden bekwaam waren en zich waarschijnlijk daarom weinig van hun geboortestreek aantrok-

IN DE KATHEDRAAL TE SEVILLA.

ken. Degene, die in de broedperiode verkeerden, bleven echter hun oude omgeving getrouw. Bij deze waren er, die drie jaar, enkele, die zelfs vijf jaar waren weggebleven, maar nu om te broeden, tot hun „huisgoden” terugkeerden. ☞ Er mogen nu ook onder de „jonggezellen” enkele ver-verdoolden voorkomen, toch oefent de oude streek ook op de meerderheid van dezen een sterke aantrekkingskracht uit. Het verschil met hun broedende soortgenooten bestaat hierin, dat ze geen nest betrekken, ofschoon er overvloed van ledige nesten in de buurt te vinden is; ze wonen doorgaans zonder nest op hooge boomen aan den rand van een bosch; in het bijzonder brengen ze zoo den nacht door, terwijl ze op den dag „als vagebonden” hun voedsel zoeken. Een tweede verschil is, dat ze niet paren, doch in troepen leven. Dit vindt zijn grond niet in een gebrek aan huwelijksgelegenheid; want zoo'n troep bestaat doorgaans uit een ongeveer gelijk aantal mannetjes en wijfjes. Doch van beide waren in haast alle gevallen de geslachtsorganen nog niet tot genoegzame rijpheid gekomen. ☞ Men kan dus veilig besluiten: de ooievaar nestelt niet ieder jaar, maar houdt er in het broeden pauzen op na. Daarmee is de betrekkelijk geringe vermeerdering van den stand verklaard. Volgens bekende onderzoekers kan men hierbij veilig aannemen, dat het al of niet broeden in nauw verband staat met het voorhoeveelheid. ☞ Wat dit voedsel aangaat, wordt wel gezegd, dat de „jonggezellen” roovers zijn, die zelfs den jager menig stuk klein wild afhandig maken. Dat moet evenwel vuige

laster zijn; want bij analyses van onderzochte maaginhouden vond men enkel resten van muizen, kikvorsch, kevervleugels e.d. ☞ Vrij algemeen neemt men aan, misschien op het gezag van Brehm, dat een ooievaarshuwelijk voor het leven gesloten wordt. Deze schrijver vermeldt ook een geval, waarin een ooievaarsweduwe gedurende meer dan elf jaar alleen bleef, ofschoon het aan vrijers niet ontbrak. Doch een ander waarnemer vertelt het volgende. Een ooievaar was aan het broeden, waarbij de andere de wacht hield. Even later, toen de jongen pas uitgekomen waren, was er slechts één te zien. Het bleek, dat de andere tegen een draad van een hoogspanningsnet gevlogen en door den elektrischen stroom gedood was. Kinderen uit de buurt hadden het lijk begraven, en nu kon niet meer uitgemaakt worden, of het mannetje dan wel het vrouwtje verongelukt was. Acht dagen na het ongeval stonden weer twee oude ooievaars op het nest. De nieuw aangekomene hielp nu den overblijver (of de overblijfster) trouw bij de verzorging en het opkweken der jongen. Of de overgeblevene zich hier zoo snel over het verlies had heengezet en een nieuw huwelijk had gesloten, dan wel of alleen van samenwerking met de zorg voor de jongen als doel kon gesproken worden, vermeldt bedoelde waarnemer niet. In elk geval was het samenwonen dier twee reeds een afwijking van den regel.

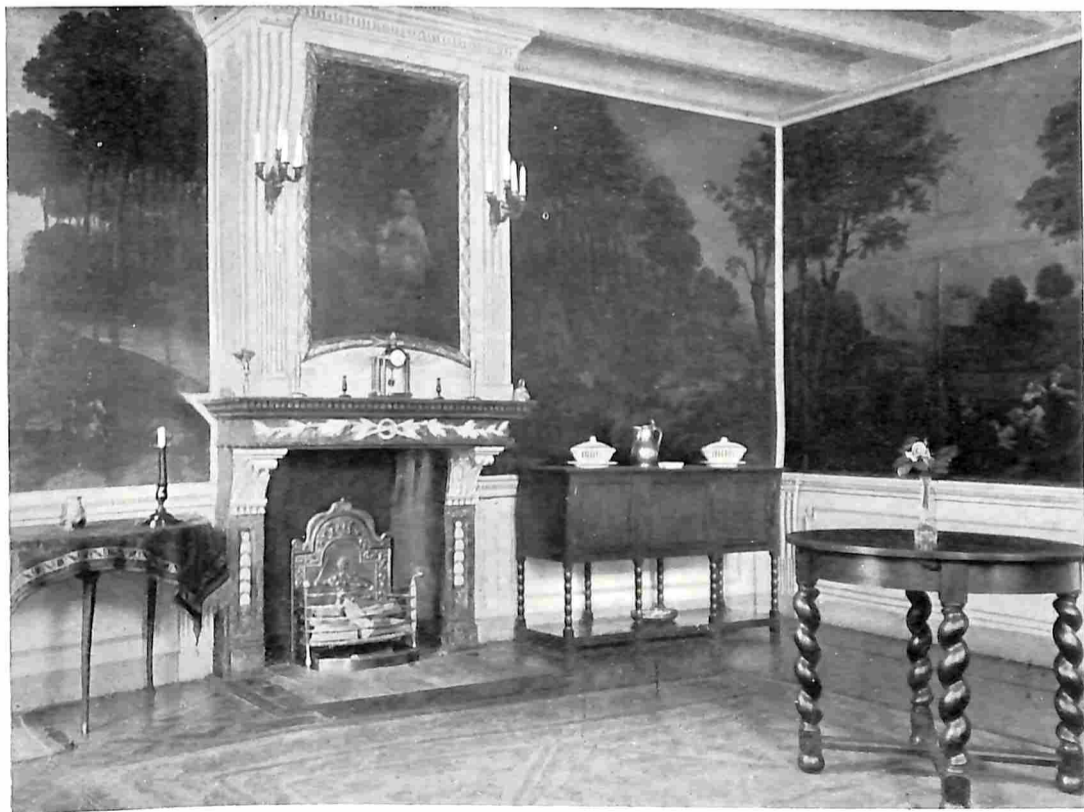
Huize „Weilust” te Heusdenhout bij Breda.

WEILUST is, zooals de naam reeds doet vermoeden, een 18-eeuwsch landhuis onder Heusdenhout bij Breda. Het werd in 1787 gebouwd en heeft vrijwel ongerept zijn uiterlijk en de Lodewijk XVI-betimmering van het voornaamste benedenvertrek met zijn geschilderd behang bewaard. Niet minder echter is het een kind zijner omgeving. Opgetrokken uit denzelfden bleekrooden steen als de boerenhofsteden in den omtrek, onderscheidt het zich daarvan door zijn stadscher allure en verdieping, maar het dak wordt bekreond door klokkestoel en schoorsteenkap van het model der streek. Aangebouwd aan een ouder boerenhuis, wil het in deze landelijke omgeving niets anders zijn dan het zomersch buitenverblijf van den stadschen grondeigenaar, ☞ De lotgevallen van Weilust zijn weinig belangrijk. Gebouwd werd het op een, blijkens de papieren van het huis, reeds in 1442 bekend erf, als Florestede in 1748 door een gezeten Bredaschen brouwer, Gerardus Havermans, gekocht, door diens zoon Johannes Josephus, geboren in 1738 en dus destijds bijna 50 jaar oud, gehuwd sedert 1776 met Anna Maria Floren uit Rijsbergen, vader van een talrijk gezin en destijds ambteloos burger. Toen in het jaar 1795 de staatkundige achteruitzetting der Katholieken eindigde, werd hij achtereenvolgens provisioneel representant van Bataafsche Brabant, afgevaardigde naar de beide Nationale vergaderingen voor Etten, substituut-fiscaal in het departement Brabant, drost van het 3e kwartier van genoemd departement, onderprefect van het Arron-

HUIZE WEILUST TE HEUSDENHOUT BIJ BREDA.

dissement Breda van het Fransche departement der Beide Nethen en lid van den gemeenteraad van Breda, waar hij in 1813 overleed. Van hem is Weilust overgegaan op zijn oudsten zoon Florentius Cornelis, die het in 1823 rechts van den ingang met een lageren aanbouw vergrootte en, nadat deze ongehuwd overleden was, in 1857 op diens zuster Isabella Clara Maria, sedert 1838 weduwe van Med. dr. Henricus Fr. Ingen Housz, inspecteur van het geneeskundig staats-toezicht, en na diens overlijden in 1907 op zijne dochter Susanna Francisca Maria Ingen Housz, weduwe van Antoine Ferdinand George Guillaume Schwartz, kapitein der infanterie (welk huwelijk kinderloos bleef), die het in 1924 met omliggende landerijen verkocht aan den tegenwoordigen eigenaar. ☞ In al zijn eenvoud is Weilust toch een monument. Toen het gebouwd werd, had de baronie van Breda eeuwenlang naar denzelfden trant geleefd, eene maatschappij van kleine boeren met eenige ambtenaren en kooplieden, gegroepeerd rondom

VERTREK MET BESCHILDERD BEHANG IN HUIZE WEILUST.

zijn heeren de Breda's, de Polanen's, tenslotte de Nassau's. Naast het feudale slot van Strijen bij Oosterhout en het renaissance paleis van Breda was slechts plaats geweest voor werken van bescheiden aard, bouwsels, die bijna alle weder vergaan zijn. Maar in de 18de eeuw komt een welgestelde nieuwe derde stand op, die het land verovert en hervormt, en van de levensbeschouwing en welvaart daarvan is Weilust een, wellicht zelfs de eenig overgebleven getuige.

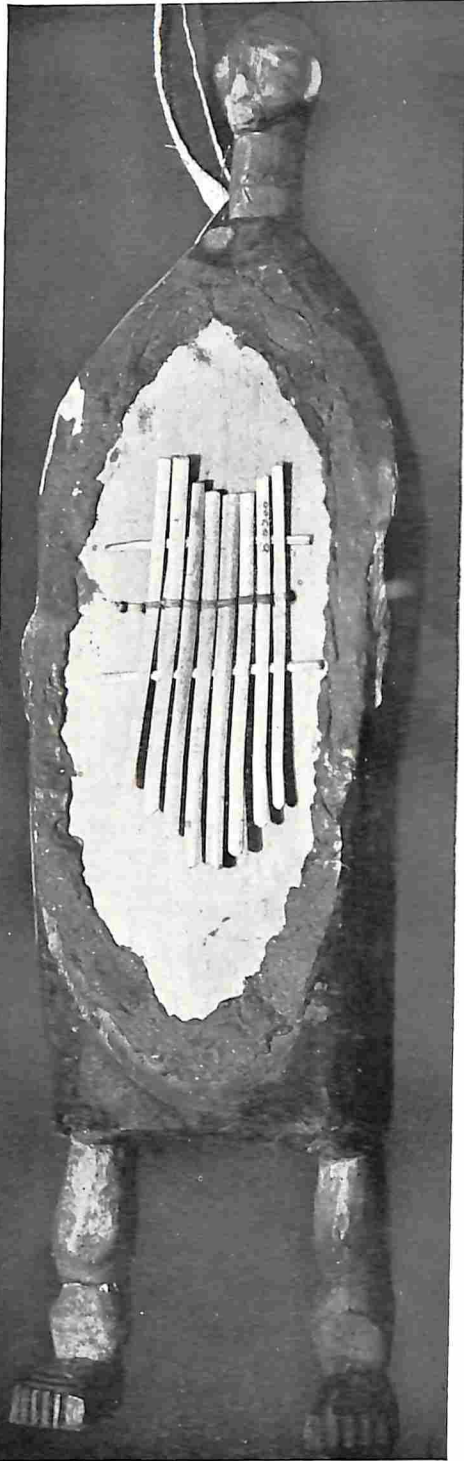
J. P. W. A. SMIT.

Menuet en Charleston.

DE oude mevrouw was op reis gegaan, niet ver, slechts naar Brussel, waar haar oudste zoon, de kunstschilder, woonde. Ze had haar twee kinderen, die in het heerenhuis bleven, echter plechtig verzekerd: ze kwam spoedig terug, want ze konden hare zorgen immers niet missen? — Blageerend hadden de groote kinderen er op geantwoord: dat zouden ze eens bewijzen, ze konden ook het huishouden wel regelen. Truke kookte voor hen en bovendien zou Roos de orders wel weten uit de deelen, precies als Mama. Waarom zou ze niet gaan? Er viel heel veel voor te zeggen: Mama hield van Brussel, ze had er jaren gewoond, en haar hart trok er altijd heen, ofschoon ze het als haar plicht beschouwde voor de kinderen in Den Haag te zorgen. En dan: ze had haar kleinzoon in Brussel sedert lang niet meer gezien, ja, ze moest er heen. Over veertien dagen kregen ze logés en dan zou het beter zijn als Mama weer thuis was. De logeepartij zou ook onvermijdelijk drukte met zich brengen en 't was dus goed, dat ze, vóór dien tijd, zich nu eens rust gunde en zich met niets bemoeide. Zoo volhardend hadden de kinderen op deze reis aangedrongen, dat Mama het als iets pijnlijks voelde. Diep-in had ze haar zijn en blijven als een offer gedacht, maar zo schenen de kinderen dat niet te voelen. Ze konden het ook zonder haar! Mama, wrevelend en wat mokkend, somde op wat er tegen haar gaan was, nu. In de maand Februari waren er wel mooie dagen, het zonnetje kon wel eens heerlijk schijnen en een enkelen morgen doorgebracht op Scheveningen, buitenseizoenlijk-stil, was in staat haar Brussel geheel te doen vergeten, maar winter bleef het. Wisselend was het weer en grillig en soms nog guur, en er kon nog alles komen. Mama leefde in de herinnering van oude tijden. De kinderen leefden in het heden. Wat je hadt, dat hadt je en daarvan moet je profiteren. Nu was het weer goed, nu moest Mama dus gaan. — Ze ging. Lucien, de zoon, bracht haar naar den trein. Roos, de dochter, bleef bij Truke. Ze moest immers bewijzen, dat het huishouden ook zonder Mama wel te regelen viel. „Maar denk er om”, zei Roos tot Lucien, voordat hij Mama naar het station bracht, „dat je even bij den smid aanloopt. Misschien kan hij vanmiddag nog komen”. Lucien wenkte bedarend, met een knikje naar Mama. Deze had gelukkig zooveel te doen — moest Truke niet de laatste orders ontvangen, omdat het immers vast en zeker mis liep? — dat ze niets van de opmerking had gehoord. Gelukkig maar, want ze mocht niets van het plannetje afweten. Maar toen de twee even alleen waren, beduidde Lucien uitdrukkelijk, dat hij er zeker heen zou gaan. Zoo deed hij dan ook en van het station liep hij regelrecht naar den smid. De smid kwam en keek eens bedenkelijk. Dat doet iedere smid, die bij een oude kachel geroepen wordt. „Daaraan”, zei hij pruimverschuiwend, „is weinig op te knappen. Het is”, zei hij pruimverscheidend, „een oud beestje”.

— „Daar merken we anders weinig van”, weerde Roos fel. „Zij heeft altijd prachtig gebrand en dat doet ze nog. We lieten u slechts komen om er een haard voor in de plaats te stellen, omdat we . . . nu enfin, omdat we dat graag hebben”. — „Past beter bij de meubels”, legde Lucien uit. De jonge smid lachte. „En bij dezen tijd”, zei hij. „Het mag waar wezen, dat hij nog brandt”, zei hij weer, nadat hij de kachel eens had beklopt, „en hij kan misschien nog wel even mee”, stemde de smid, die zich van vereenvoudigde spelling bediende, toe, „maar een oud karonje is het”.

De kinderen moesten er om lachen. Eigenlijk vonden zij dat ook — alleen Mama had de oude kachel altijd overdadig geprezen. Maar als Mama den nieuwen haard zou zien, die bij de meubels paste en bij den tijd, den haard met de drie vakjes: H. en M. en Z., waardoor je met een kleine beweging den gloed kon regelen en temperen, den haard met de circulatie, waardoor je zoo voordeelig stookte, dan, natuurlijk dan zou ook Mama . . . — Goed, de smid moest den haard maar plaatsn. En zoo spoedig mogelijk. Mama zou verrast zijn. — Ook groote kinderen blijven voor een moeder altijd kinderen en kinderen kun je nooit alleen laten, want dan doen ze verkeerde dingen. Hoe was het mogelijk, dat zij haar dat hadden kunnen aandoen! De oude kachel weg te laten nemen, om er een haard voor in de plaats te stellen! Soms zijn moeders egocentrisch in haar denken, en ook Mama vergat te kijken naar de teleurgestelde gezichten van de kinderen, die zich, de verrassing van den haard in het zicht, zóó op moeders thuiskomst hadden verheugd. Met stilverborgen genot — kinderen zijn kinderen — hadden ze haar naar boven geleid. Met een zwaai hadden ze de deur geopend om haar ineenen den haard te doen zien en nu — dit! Ja, Mama vergat te letten op alles, behalve op den haard, die haar kachel moest vervangen! Hoe hadden ze dat kunnen doen! Roos en Lucien stonden woordeloos en Mama huichelde niet: ze vond den haard afschuwelijk! Het noodlot wilde, dat hij juist ook niet erg goed brandde en na twee dagen kwam er een klein mankement, waarbij de smid te pas moest komen. Een moeder is ook nog vrouw, en hoe ze het ook trachtte te verbergen, toch gaf dit malheur haar een kleine voldoening: zie je wel, bij haar kachel hadden ze nooit een smid nodig gehad, die rookte niet en die stonk niet, die trok maar en die brandde maar en die hield zich niet op met kuren. Daar kwam geen H. of M. of Z. bij te pas, die deed maar één ding: die brandde en die gaf warmte en dat was precies voldoende! De oude kachel hoorde bij het solide, bij al het lieve en teere van oude tijden, bij menuet en bij wals en bij Mama. De oude kachel — dat herinnerde Mama zich nog goed — had haar intrede gedaan bij die oude muziek en Mama had begrepen, waarom die oude kachel, schijnbaar zoo stroef en apathisch, meermalen roode koonen had gekregen in een schoon verlegene vreugde, om wat ze in die oude tijden had gezien en waarvan ze — wie weet? — diep had genoten. Waar, waagde Mama, was de kachel? Boven? Zouden ze niet . . . ? — Maar groote kinderen kunnen koppig zijn, vooral als ze voelen, dat iedereen hun gelijk zou geven. Want dat hadden ze toch: een nieuwe haard is veel beter, dan een oude kachel. Dat kleine mankementje? Dat was te verhelpen! De smid moest maar even komen. Dat gebeurde. En na twee dagen brandde de haard weer. Wel beloerde de oude mevrouw opnieuw een kans, maar ze kreeg er niet een meer. De haard brandde, goed

VREEMDE MUZIEKINSTRUMENTEN. ZANZA, GESNEDEN IN DEN VORM VAN EEN MENSCH.

geregeld door H. of M. of Z., schitterend en triomfantelijk keken de kinderen. Mama zweeg.... Bij de schoonmaak moest er opgeruimd worden. De kachel moest maar weg — vond Mama ook niet? De oude mevrouw, de lippen saamgeknepen, in nog even-wrok, knikte langzaam. Goed, de kinderen moesten hun gang maar gaan, zij had er niets op tegen, scheen het wel. Er werd dus een annonce geplaatst en een koper gevonden. ☒ Een man van de Dienstverrichting kwam en die schrok. Moest hij die kachel versjouwen? Nou maar, dat was ook een karwei. Dan haalde hij er maar liever eerst nog iemand van de D. V. bij. Zijn kameraad kwam mee en toen pakten ze samen de kachel op en droegen haar onder gesteun, geschuurd en gebons van den zolder naar de tweede verdieping en van de tweede verdieping langzaam, langzaam — opgepast — uitgekeken — kan je 'm houwen? — naar de eerste étage. Daar bliezen ze uit. Allemachtig wat een bakbeest was 'et! Als man van de D. V. was je wat gewend, maar zoo iets. Enfin, vooruit dan maar weer, kalm aan asjeblijft. Langs de trap van de eerste étage langzaam, langzaam naar benee... naar beneden... naar... hou je 'em? — bliksem nog antoe... hè je 'm?... krak... krak... boem-boem-boem...! ☒ Op den grond, in de gang, lag de kachel, stuk, kapot, waardeloos. De oude mevrouw, zich vooroverbuigend, zoover mogelijk over de leuning heen, keek er naar in wondere dooreenmenging van lach en schrei. ☒ Na het donderend geweld, veroorzaakt door den val der kachel, was er in dit huis een doodsche stilte gevolgd. En door die stilte heen klonk duidelijk hoorbaar de radio van de bureu. Charleston. Op den grond, in de gang, lag de oude kachel, die in haar jeugd nooit anders had gehoord en gezien dan menuet en wals en die nu, in seniele aftakeling, nog had geprobeerd met haar vier oude, stramme pooten de schuifpassen van moderne, decadente muziek uit te voeren — over de trap holderdebolder, hinkie-dinkie, hossa hop. Daarbij had Mama geschreid. ☒ Op den grond, in de gang, lag de oude kachel — gebroken.

TOON RUYGROK.

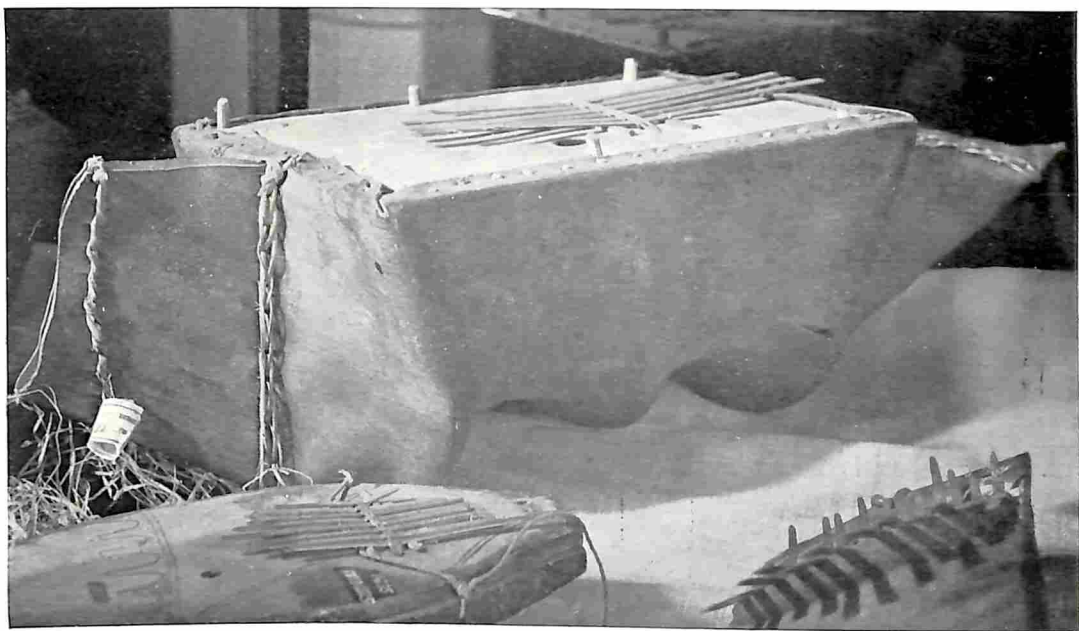
Vreemde Muziek-instrumenten.

VAN de vele gebieden, waarop menselijk vernuft en kunstzin in den loop der tijden samengewerkt hebben om een bruikbaar materiaal voor de uitoefening der vreugden van oog en oor te verkrijgen, zal er vermoedelijk geen enkel een zoo ruime verscheidenheid van voortbrengselen verkregen hebben als dat der muziek-instrumenten. Want schier oneindig is het aantal soorten en variaties dezer soorten, dat sedert onheugelijke tijden op een — natuurlijk zeer beperkt — aantal klankvoortbrengings-principes is gebouwd. Ja, als we afzien van onze West-Europeesche kunstmuziek, die noodzakelijk haar instrumentarium heeft moeten standaardiseeren en we ons dus bepalen tot de „vreemde” instrumenten, dan maken we ons vermoedelijk aan slechts geringe overdrijving schuldig door te beweren, dat er zooveel variëteiten als exemplaren zijn. Wie, als schrijver dezes, den vorigen zomer van de gelegenheid gebruik gemaakt heeft, om op de muziek-tentoonstelling te Frankfort a. M. eens gedurende eenige dagen met aandacht het in talrijke zalen aanwezige te bezichtigen, zal een gevoel gekregen hebben als een natuurkundige bij het bestudeeren van dieren en planten: ontelbare variaties op een in wezen klein aantal grondbeginselen. ☒ Wanneer ik me dan ook er toe zet, om in het kort bestek van dit artikel over „vreemde muziek-instrumenten” te schrijven, dan ligt het voor de hand, dat ik slechts hier en daar een willekeurigen greep kan doen, daar een eenigszins volledige opsomming met korte beschrijving reeds een boekdeel zou vullen. Ik zal mij er dus toe bepalen, om den lezer aan de hand van enkele foto's iets naders te vertellen van de daarop afgebeelde instrumenten. Maar alvorens daaraan te beginnen moet ik hem tot goed begrip eerst

BIRMAAN, EEN BOOGHARP BESPELEND.

eenigszins inlichten over de principes van muzikaal bruikbare klankvoortbrenging. ☒ Als in alle wetenschappen heeft men namelijk de veelheid daardoor meester trachten te worden, dat men deze indeelde naar uit den aard van het te beschrijvende volgende hoofdkenmerken. Dat is in ons geval: de wijze, waarop de klank voortgebracht wordt. En zoo onderscheiden we dan idiophonen, membranophonen, chordophonen en aërophonen. Bij de eerstgenoemde is het instrument zelf geluidvoortbrenger en behoeft slechts beweging der deelen tegen elkaar om tot klinken gebracht te worden, zooals we dat allen bij kleppers of ratels kennen. Bij de overige soorten dient het instrument meer, om den klank te versterken en in zijn aard te beïnvloeden, terwijl die klank echter wordt voortgebracht respectievelijk door gespannen vliezen, door snaren of door een luchtkolom. Bij de laatstgenoemde dient het instrument dan tevens, om deze luchtkolom te doen ontstaan door zijn vorm, terwijl vliezen en snaren eenvoudig op de instrumenten gespannen zijn. Natuurlijk zijn deze rubrieken weer onderverdeeld, o.a. naar de wijze, waarop de „klankvoortbrenger” in trilling gebracht wordt. Maar daarop kan hier

VREEMDE MUZIEKINSTRUMENTEN. ZANZA'S.

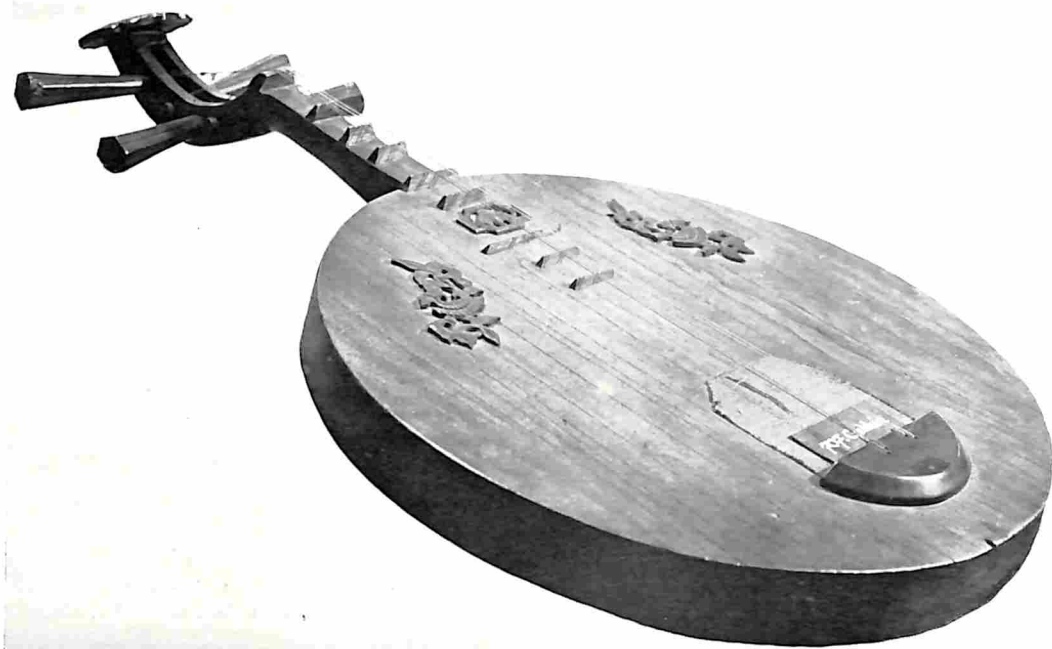
niet nader ingegaan worden dan zoover het de afbeeldingen betreft. ☒ Om dan bij het primitiefste te beginnen: de afbeeldingen op blz. 176 en 177 laten ons eenige zanza's zien. De zanza is al dadelijk een bewijs voor de stelling, dat het leven zich niet laat rubriceeren zonder er altijd min of meer aan te ontsnappen. Want dit instrument, dat nog heden o.a. in den Belgischen Congo veelvuldig gebruikt wordt, bezit noch snaren, noch vliezen en heeft evenmin een luchtkolom, zooals de blaas-instrumenten. Het zou dus tot de idiophonen gerekend moeten worden en wordt dat dan ook gewoonlijk, nl. tot de tokkel-idiophonen. Maar uit de volgende beschrijving zal blijken, dat het het kenmerk der idiophonen, het zelf geluid geven door beweging der deelen tegen elkaar mist, en dat het, al heeft het geen snaren, toch evenzeer verwant is met de chordophonen. Het bestaat namelijk uit een grootere of kleinere resonans-kast, waarop, op eenigen afstand van elkaar, twee stokjes dwars bevestigd zijn. Hierover worden nu in de lengte-richting van het kastje (dus weer dwars over de stokjes) een aantal (zelden meer dan 8) reepjes bamboe-bast van verschillende lengte (hoe langer, des te lager de toon) gelegd en op het kastje, tusschen de stokjes in, vastgenaaid, waardoor de einden der bamboereepjes als een veer over de stokjes gespannen zitten. Als de speler nu met een vinger het einde van een reepje naar beneden drukt en het dan weer laat flippen, zoo geeft dit een

toon, die zonder meer nauwelijks hoorbaar zou wezen, doch die door de versterking der resonans-kast zeer bruikbaar wordt. Hoe uiteenlopend de grootte van deze instrumenten kan zijn, ziet men op de afbeelding, waar twee bij elkaar liggen. Dat dergelijke instrumenten niet altijd sierloosgebruiksvoorwerp zonder meer zijn toont ons de afbeelding op bladz. 176, waar we een zanza zien, ge-

smeden in fantastische „mensen”-gedaante, hetgeen uit religieuse motieven voorkomt. ☒ Een der afbeeldingen op bladz. 177 vertoont ons een Birmaan, die een instrument bespeelt, dat twee eigenschappen met het zoo juist beschrevene gemeen heeft: het wordt getokkeld en heeft ook een religieuse vorm, n.l. die van een boot. (Dergelijke religieuse vormen komen meer voor. Zoo bijv. kent men in Achter-Indië de pauw-cither.) Overigens echter is het van geheel anderen aard. Het is een zuivere tokkel-chordophoon, behoorende tot de groep der harpen. Op de afbeelding is niet te zien, hoe de snaren in werkelijkheid bevestigd zijn. Het instrument is hier ontredderd. De snaren behooren van den resonator schuin naar de snaardrager (de z.g. zwanenhals) te loopen tot geheel boven. Het kenmerkende van de harp-instrumenten is namelijk, dat hun snaren niet over een kam loopen en dus niet ongeveer parallel óver de resonanskast liggen, doch er schuin óp staan, vastgehouden door den snaardrager. De hier afgebeelde behoort tot de z.g. boogharpen. Bij deze instrumenten is hun afstamming van de schuttersboog nog daaraan te zien, dat het geheel nog een gebogen vorm heeft in tegenstelling tot de Europeesche harpen, die een hoekvorm hebben. Bij de laatste is bovendien het aantal snaren gewoonlijk grooter, waardoor dan de spanning zoo sterk wordt, dat een derde deel als verbindingslid noodig wordt om deze spanning te kunnen houden. Van tweedeelig wordt het instrument dan dus driedeelig en de hoekharp wordt dan raamharp. De boogharp evenwel heeft in Europa geen ingang gevonden, met uitzondering van enkele exemplaren, die naar Hellas en Rome ingevoerd werden. Ze is in Egypte ontstaan en heeft

zich van daaruit over een groot deel van Azië en Afrika verbreid. Tegenwoordig komt ze slechts nog in Birma voor. ☒ Een Japansch tokkel-instrument, „gekkin” genaamd, dat sterk verwant is met de Europeesche mandola, is hieronder afgebeeld. Verschillend is de vorm van den resonator, die hier cirkelvormig en van onder plat is. Doch evenals bij de mandola is de hals bij de schroeven naar achter uitgebogen. Dat het instrument tamelijk primitief is blijkt o.m. uit het feit dat het slechts twee (dubbele) snaren heeft. Onder deze zijn op bepaalde afstanden kammen aangebracht, die echter de snaren niet raken. Door met de vingers de snaren op één dezer kammen te drukken maakt men het klinkende snaardeel een bepaalde afstand korter, hetgeen een hoogere toon van het Japansche toonstelsel ten gevolge heeft. Dergelijke tokkel-instrumenten zijn buitengewoon sterk verbreid. Men vindt ze reeds in de oudste tijden en eveneens nog ten huidige dage. Ze komen voor bij vrijwel alle muziek-beoefenende volkeren en zijn bekend van de primitiefste vormen tot de hoogst-ontwikkelde. ☒ Een instrument, behoorende tot de aërophonen en wel één van de merkwaardigste, namelijk een doedelzak, is op bladz. 179 afgebeeld. Merkwaardig is dit instrument in de eerste plaats reeds daardoor, dat het in Europa algemeen bekend geworden en tot heden gebleven is (het behoort bijv. tot de officieële muzikale uitrusting der Schotsche hooglanders-regimenten), hoewel het zonder eenigen twijfel tot

het oud-Aziatische muziekleven behoort, hetgeen ook uit den aard der voortgebrachte muziek duidelijk blijkt: het stoëcijsch vasthouden van één of twee (soms drie) bastonen is, evenals de daarboven in zeer beperkte afstand op slechts weinig tonen heen en weer bewegende melodie van starre, onbuigzame klankkleur, door en door Oriëntaal. En in de tweede plaats is het instrument zoo merkwaardig, daar het, hoe

DE GEKKIN, EEN JAPANSCH TOKKELINSTRUMENT.

primitief ook in vele opzichten, toch in zekeren zin weer van een vernuftige samengesteldheid is. Het bestaat namelijk uit een zak, die gewoonlijk van een dierenhuid vervaardigd is en welke dient, om samengeperste lucht te bevatten; verder uit een pijp, waardoor de lucht in den zak geblazen wordt en ten slotte uit één of meer blaas-instrumenten, die van den zak uit tot klinken gebracht worden. De melodie-pijp is gewoonlijk een hobo (dat zijn houtblaas-instrumenten met dubbel-rietblad als mondstuk), de baspijpen zijn klarinetten (dat zijn eveneens houtblaas-instrumenten, doch met een mondstuk, dat uit een enkelvoudig rietblad bestaat, hetwelk tegen het snavelvormig begin der pijp bevestigd is). Aan de baspijp op onze afbeelding is nog tot klankversterking een omgebogen trechter bevestigd. De speler doet drie dingen: hij blaast, hij regelt met zijn vingers de luchtafvoer van de hobo-gaatjes (waardoor dus de melodie ontstaat) en met zijn arm perst hij de lucht in den zak tegen zijn zijde samen, als hij wegens ademhaling het blazen moet onderbreken. In plaats van de mondpijp bevatten vele doedelzakken een blaasbalg, die door middel van den elleboog de lucht aan den zak toevoert. Talloos zijn de variaties, die op het thema doedelzak reeds sedert eenige duizenden jaren bij zeer vele volkeren voorkomen. En ook het gebruik, dat van het instrument gemaakt wordt, varieert. Oorspronkelijk is het stellig een herbegeleiding van den dans gebruikt werd. Vast staat verder, dat het in het Romeinsche rijk zoowel in het theater als in het leger gebruikt is. Tot de militair-muzikale uitrusting behoorde het ook in de 15de eeuw, o.a. in Neurenberg. Omstreeks

TSJECHISCHE BOERENMUZIKANTEN, VAN WIE DE MIDDELSTE EEN DOEDELZAK BESPEELT.

1500 hielden de Beiersche vorsten er doedelzak-spelers (Sackpfeifer) op na. En dat het, behalve in Schotland, ook heden ten dage nog dienst doet, toont ons niet alleen de reeds genoemde afbeelding, welke een hedendaagsche Russische doedelzak voorstelt, doch ook de hierboven geplaatste afbeelding van een groepje Tsjechische boeren-muzikanten, gefotografeerd in 1927 op de Frankforter muziek-tentoonstelling, waar zij een weeklang hun kunst demonstreerden. De middelste bespeelt, zooals men ziet, een doedelzak. Van de andere twee valt verder niets te zeggen, daar zij een gewone viool en klarinet bespelen. Het zijn slechts enkele grepen die ik hier kon doen. Wie zich voor het onderwerp interesseert, make gebruik van de op buitenlandsche reizen dikwijls geboden en bijna steeds verwaarloosde gelegenheid, belangrijke verzamelingen van muziek-instrumenten in musea te bezichtigen. Ook ons land bezit in het museum Scheurleer te 's Gravenhage een belangrijke verzameling. Het Rijksmuseum in Amsterdam heeft ook een kleine collectie.

MAARTEN DIJK.

RENATA DI FRANCIA.

Uit het Poolsch van

II) KAZIMIERZ CHLEDOWSKI.

(Vervolg.)

HET was voor de Katholieke kerk in hooge mate funest, dat hare hervorming onder Spaanschen en niet onder zuiver Italiaanschen invloed plaats had. Het pausdom zou ongetwijfeld voor menige afscheiding behoeft zijn gebleven en vooral zou in breede lagen van het volk het geloof aan de barmhartigheid en humaniteit der Roomsche kerk niet zijn geschokt, als het hervormingswerk niet gestaan had onder het teeken der Spaansche starre en koppige onverdraagzaamheid. Door de toenemende macht van de inquisitie op Spaanschen grondslag, die vooral gesteund werd door de bijzondere positie van Karel V als Duitsch keizer en koning van Spanje, waardoor het Spaansch element sterk naar voren trad, werden de voortreffelijksten onder de kerkhervormers zoo geterroriseerd, dat mannen als Contarini, Giberti, maar vooral Giovanni Morone, die in hooge mate de kwaliteiten bezat om de reorganisatie der Kerk te bewerkstelligen, machteloos werden gemaakt. Met hen verdween de geest der verzoening en het gevolg daarvan was, dat de Katholieken zich splitsten in fanatici en onverzoenlijken. Voor kalm denkende en verstandige menschen was daar voorloopig geen plaats.

VII

In de eerste tien jaren van haar huwelijk bracht Renata vijf kinderen ter wereld. Ercole begon echter metertijd zijn „monstrum” te verwaarloosen en zocht omgang met andere

vrouwen. Zoo had hij o.a. een liaison met mevrouw de Noyant, de echtgenoot van een der Fransche hovelingen van Renata. Dit ergerde de Fransche dames uit Renata's omgeving in hooge mate en men verzuimde dan ook niet, naar Parijs zeer nauwkeurig verslag van deze verhouding te geven. Aan het Fransche hof was men zoo erover ontsteld, dat men zich niet ontzag den Ferrarischen gezant Teruffini te Parijs deze ontsteltenis te doen blijken. Eenige hofdames van koningin Eleonora toonden hevige verontwaardiging door te dreigen, dat zij mevrouw de Noyant zouden verbranden, in stukken hakken en tenslotte nog de oogen uitsteken, als zij haar in handen konden krijgen. Ercole had dan ook eenige onwettige kinderen, tot wie de literator Lodovico Trotti behoorde, en was als verleider van vrouwen zoo berucht, dat hij niet altijd zeker van zijn leven was, zooals uit het volgende blijkt. In 't jaar 1546 had hij de zuster van een Venetiaansch patriciër, Gian Paolo Manfrone, ertoe over gehaald om met een Ferrariër van lage afkomst te trouwen. Op grond van Ercole's beruchtheid verdacht Manfrone hem onmiddellijk er van, dat het huwelijk moest dienen tot dekmantel van eene liaison tusschen Ercole en zijn zuster. Manfrone zon op wraak en trachtte Ercole te doodden. Zijn aanslag mislukte echter en Ercole liet hem opsluiten in een van zijn vreeselijke kerkers, waar de arme Venetiaan krankzinnig werd. In hun lof op Renata beweren de Fransche schrijvers van dien tijd, dat zij zich merkwaardig onverschillig over Ercole's ontrouw toonde en dat zij zelfs mevrouw de Noyant, die zoo door de hofdames werd gehaat, niet verbod om bij haar aan tafel plaats te nemen. Toch verminderde metertijd de goede verstandhouding tusschen de echtgenooten zeer aanmerkelijk, maar deze verkoeling was vooral te wijten aan het feit, dat Ercole zijn vrouw vaak onheusch bejegende. De oorzaak van deze onheuschheid moet echter hoofdzakelijk gezocht worden in Renata's omgang en bescherming van menschen, die van ketterij werden verdacht. Geen wonder dus, dat Renata steeds meer troost bij haar landslieden ging zoeken. Onder hen moeten wij in de eerste plaats de Pons noemen, den schoonzoon van mevrouw de Soubise, die het type was van een hoffelijken en innemenden Franschen hoveling. Bovendien was hij zeer knap van uiterlijk en gaf den toon aan op het gebied der elegantie in Ferrara. Gedurende zijn zesjarig verblijf ontstond tusschen hem en Renata eene verhouding, die van zeer hartelijken aard was, ofschoon de grenzen van vriendschap niet werden over-

VREEMDE MUZIEKINSTRUMENTEN. DOEDELZAK.

schreden. Hun vertrouwelijke omgang bleef voor Ercole langen tijd geheim, tot hij „als gewoonlijk” ingelicht werd door het onderscheppen van brieven. In het jaar 1539 trok Paul III eindelijk den eisch in betreffende Modena en Reggio, op welke twee steden de Roomsche curie, zooals wij weten, aanspraak had gemaakt. In ruil daarvoor liet de paus zich echter onmiddellijk 80.000 ducaten uitbetalen, vervolgens verlangde hij een jaarlijksch tribuut van 70.000 ducaten voor de Curie en tenslotte 20.000 zakken zout uit Comacchio voor het pauselijke hof, waarin Ercole toestemde. Toen de oude kassier der d'Este's, Girolamo Giglioli, deze overeenkomst vernam, was hij zoo ontdaan, dat hij Ercole openlijk uitschold en uitriep, dat de oude hertog veel eerder Rome den oorlog zou hebben verklaard en die stad zou hebben veroverd dan zulk een enorm bedrag te betalen, en hij weigerde het noodige geld uit handen te geven. Ercole dwong hem echter de kas te openen en de oude man, door smart overmand, werd zwaar ziek. Dit accoord,

dat de d'Este's nog hechter aan Rome bond, verwekte in Frankrijk groot misnoegen, want de Fransche koning, die wel nooit de d'Este's in enig opzicht had geholpen, stelde een bondgenootschap toch zeer op prijs. Het lag echter niet in Ercole's bedoeling om met Frans I te breken; hij besloot daarom de Pons naar Frankrijk te zenden om den koning zachter te stemmen. Ercole liet zijn keuze op de Pons vallen, omdat deze bij Frans I zeer gunstig stond aangeschreven. De Pons heeft zich dan ook uitmuntend van zijn taak gekweten, maar tijdens zijn afwezigheid ontstond tusschen hem en Renata een briefwisseling, die Ercole te innig toescheen. Renata schreef haar brieven in 't geheim, in den vroegen morgen, als het geheele hof nog in diepe rust lag, en daar zij den postmeester der nabijliggende steden omgekocht had, scheen het haar onmogelijk toe, dat de brieven in ongewenschte handen zouden komen. Zij schreef dagelijks en het leek wel, dat zij biechtte, hoe zij haar dagen besteedde. De spelling van haar brieven was wel allesbehalve correct, maar haar verhaaltrant was buitengewoon levendig, aangenaam en interessant. Uit twee dier brieven, die in het archief der d'Este's bewaard werden, spreekt een groote genegenheid; zij noemt de Pons haar kind, „mon enfant”, en sommige regels zijn zelfs in geheimschrift geschreven. Onder meer vertelt zij dat zij haast dagelijks met haar damigella's paard rijdt, dat Ercole haar eens vroeg, tezamen met hem het avondmaal te gebruiken, maar dat zij hem dit genoeg geweigerd had, daarbij het late uur tot voorwendsel voor haar weigering gebruikend, vervolgens, dat zij op een keer uit louter verveling Laura Dianti had opgezocht, de minnares van den overleden hertog Alfonso. Heel bekoorlijk is de beschrijving, die zij hem geeft van het kindje, dat mevrouw Pons juist ter wereld had gebracht: het mondje van den jongen gelijkt geheel op dat van zijn vader en is zoo klein, dat er zelfs voor een erwt geen plaats in was; zij vond de uitdrukking der oogen vol liefelijkheid, geheel die van den vader, en had het kindje drie keer gekust. Renata doet aan de Pons ook een zeer nauwkeurig relaas over zijn hondje, dat in afwezigheid van zijn meester haar grootste vriend is, dat in haar arm slaapt en haar uit jaloezie zelfs niet laat schrijven. De Pons kan, wat zijn hondje betreft, gerust zijn; zij zorgde ervoor, dat het elken avond gekamd en gevlooid werd, „de le faire étoiller et épuceter tous

les soirs et matins”. Was het hondje jaloersch op Renata, deze was het nog meer op de Pons. Zoo wist zij eens een brief van haar damigella Diana Ariosti aan de Pons in handen te krijgen, toen zij bemerkte had, dat dit meisje op hem verliefd was. In dezen belangwekkenden liefdevollen brief erkent de schoone Italiaansche, dat haar spelling niet deugt, maar zij voegt daaraan toe, dat zij deze kunst der geleerden in het geheel niet noodig heeft om hem haar liefde te openbaren en hem te laten weten, dat door zijn afwezigheid alle vreugde uit haar leven gebannen is. Hoewel Renata door dezen brief verontrust werd, gaf dit blijkbaar toch geen aanleiding tot eenige wijziging in haar verstandhouding tot haren geliefden hoveling. Ercole nam, wat hij uit de onderschepte brieven zijner vrouw aan den beminnelijken Fransman te weten kwam, nogal kalm op en liet van zijn spionage aan Renata niets blijken. Met alle middelen, welke hem ten dienste stonden, zorgde hij er echter voor, dat de terugkeer van de Pons naar Ferrara op de lange baan

geschoven werd. Daardoor duurde de afwezigheid van den sentimenteelen hoveling anderhalf jaar, en toen hij eindelijk, omstreeks de helft van 't jaar 1540, naar Ferrara terugkeerde, trof hij daar Renata niet meer aan. De voorzichtige Ercole toch had haar tevoren als een balling naar Consandolo gezonden. Dit was een aan de d'Este's toebehoorend kasteel dat op een ongezonde plaats aan de wateren van Comacchio gelegen was, waar zij geen ander gezelschap had dan de vogels in den tuin en de palingen in de zee. Hij had daarbij echter niet vergeten om voor haar zieleheil te zorgen en haar daarom een zeer handig geestelijke, François Richardot, als kapelaan meegegeven. Deze was een hoveling met blijkbaar zeer innemende manieren, die in vroegere jaren te Parijs een aanhanger van Calvijn was geweest, maar thans tot de ijverigste Katholieken behoorde. Klaarblijkelijk had de hertog dezen geestelijke opgedragen te trachten Renata voor het Katholieke geloof terug te winnen, maar toen Richardot zag, hoe hecht de banden tusschen haar en Genève waren, staakte hij terwille der goede verstand-

STADSGEZICHT.

Naar de schilderij van Cornelis Springer.

Wie onzer lezers kan zeggen, in welke stad dit plekje te vinden is geweest? De huizen op den achtergrond doen aan Amsterdam denken, maar het huis met het poortje op den voorgrond — wellicht fantasie? — kunnen wij niet thuis brengen.

houding spoedig zijn pogingen om haar tot de Katholieke kerk terug te brengen. Hij versterkte haar zelfs in haar geloof aan de leerstellingen van Calvijn, maar gaf haar den raad, om met het oog op den hertog en diens positie ten opzichte der Roomsche curie, het ceremonieel der Katholieke kerk niet geheel te verwaarlozen, naar de mis te gaan en de communie te ontvangen, maar volstrekt geen waarde te hechten aan de absolutie van een Roomschen geestelijke. Calvijn toonde Richardot wel goed te kennen, toen hij van hem eens zeide, dat zijn woorden niet meer waard waren dan het krij-schen van een kraai. De dubbelzinnige raadgevingen van den kapelaan konden Renata niet bevredigen; daarom wendde zij zich in het laatst van het jaar 1541, door bemiddeling van mevrouw de Pons, tot Calvijn, die haar dan ook een zeer langen brief schreef, waarin hij haar voor Richardot waarschuwde, haar moed insprak en tot volharding maande, want, schreef hij, die vreesachtig is, gelijkt op een die kreupel naar den geest is. De Geneefsche meester zond haar ook zijn verhandeling „De la Cène de notre Seigneur”, waarin hij een beknopt overzicht van zijn leerstellingen gaf. Dit geschrift maakte zulk een diepen indruk op Renata, dat zij van alle verder kerkbezoek en de biecht afzag. (Wordt vervolgd).